

Pensionsstiftelseaktuellt

Av fil. lic. Erik Hahr

De som spådde att pensionsstiftelserna genom införandet av obligatorisk tjänstepensionsförsäkring skulle minska i antal och betydelse, har nog tagit miste. I stället för att minska torde antalet komma att öka i avsevärd grad. Detta sammanhänger med att en betydande del av de kompletterande pensionsförmåner, som trots allt efter införandet av allmän försäkring blir nödvändiga, av finansieringsskäl (inte kostnadsskäl;) kommer att utgivas direkt från arbetsgivaren med ty åtföljande stiftelseavsättningar. En redogörelse för hur härmed förhåller sig och för några av de frågor som uppstår sig i sammanhanget skall nedan lämnas.

Den 30 juni 1960 träffades som bekant en uppgörelse mellan Arbetsgivareföreningen å ena och Industritjänstemanna- och Arbetsledareförbunden å andra sidan bl a rörande just de pensionsförmåner som vid sidan av förmåner enligt ATP-lagen och folkpensioneringslagen skulle utgå till tjänstemännen inom ifrågovarande avtalsområde. Därmed hade även första steget tagits till den modifiering av vid tidpunkten för ATP-lagens införande gällande pensionsutfästelser som lagen framtvängde för de privatanställda tjänstemännen.

Uppgörelsen hade i fråga om pensionsförmånerna (industriens tillägspensioner, "ITP") formen av en rekommendation som kan antagas bli normgivande inte endast för industrien själv utan även inom många andra områden av näringslivet.

ITP-förmånerna kan enligt rekommendationen efter arbetsgivarens val antingen åstadkommas genom försäkring eller

också som nyss antyddes utges direkt av arbetsgivaren utan anlitande av försäkring. En förutsättning för att direktpensionering skulle få förekomma var enligt överenskommelsen, att tillfredsställande trygghet för de anställda att erhålla de utlovade pensionerna kunde åstadkommas, och man beslöt att närmare undersöka vilka krav som i sådant hänseende borde ställas. Den 26 oktober 1960 överenskoms i enlighet härmed, att direktpensionering skulle anses vara anordnad på ett godtagbart sätt, om

a) för pensioneringens administration anlitas Pensionsregistreringsinstitutet, PRI, en ideell förening som skulle bildas av parterna,

b) arbetsgivaren tecknade kreditförsäkring i Försäkringsbolaget Pensionsgaranti, FPG, ett bolag, som likaledes skulle bildas av parterna,

c) arbetsgivaren avsatte medel motsvarande en på visst sätt definierad pensions-skuld (se nedan) till en speciellt för ändamålet inrättad pensionsstiftelse, PRI-stiftelse, samt

d) överskott som kunde uppstå för stiftelsen överfördes till Arbetsgivarnas Gemensamma Pensionsfond, AGP, som skulle bildas av parterna.

PRI skall ombesörja alla pensionsutbetalningar. För att få medel härtill sker varje år en schablonmässig uttaxering av de anslutna företagen. Genom detta förfaringssätt kan för visst företag ett saldo uppkomma, företaget eller PRI tillgodo. Viss utjämning av dylikt saldo skall emellertid periodvis äga rum.

I FPG skall anslutet företag teckna en kreditförsäkring, svarande mot kapitalvärdet vid varje tillfälle av intjänt pension för de anställda. Kan ett företag i sin stiftelse (se nedan) inte prestera redovisning för nämnda kapitalvärde, träder kreditförsäkringen i funktion.

I fråga om PRI-stiftelserna är att märka, att dessa enligt planen skall vara fria tryggandestiftelser eller, med den terminologi som nu håller på att tränga igenom, pantstiftelser. En sådan stiftelse får i enlighet med sin natur egentlig betydelse först då stiftarföretaget upplöses. I denna situation skall även stiftelsen, likaledes enligt sin natur, upplösas. I annat fall blev det nödvändigt att i och med företagets upplösning ändra stiftelsens karaktär från pantstiftelse till beredande- eller utfästelsestiftelse. För att stiftelsen skall kunna fungera i enlighet med sin konstruktion fordras särskilda regler, något som man även synes ha avsett att beakta i stadgarna för PRI-stiftelserna. (Jfr bestämmelserna i pensionsstiftelselagen.)

En betydelsefull nyhet vid pensionering enligt PRI-systemet — i jämförelse med vad som eljest brukas vid direktpensionering — är, att en pensionsskuld definieras och att stiftelsen skall prestera redovisning för denna skuld. Pensionsskulden utgöres av sammanlagda beloppet av den premiereserv som skulle ha uppkommit vid försäkring av arbetsgivarens förpliktelser mot löpande avgiftsbetalning hos SPP (= kapitalvärdet av intjänt pension) och "de överskottsmedel som uppkommit genom att vid pensionsskuldens förräntning tillämpats av FPG enligt dess bolagsordning föreskriven räntefot". Denna räntefot är en viktig detalj i systemets konstruktion. Föreskriften därom har följande lydelse: "Styrelsen bestäm-

mer den räntefot, som skall tillämpas vid förräntning av försäkringstagarens (= företagets) pensionsskuld. Härvid skall den genomsnittliga förräntning som under nästföregående år uppnåtts inom SPP endast i undantagsfall frångås. Har SPP för nämnda år lämnat kontant återbäring till arbetsgivarna, skall räntefoten i motsvarande mån minskas."

Bakgrunden till denna bestämmelse är följande. Hittills har SPP:s överskott på verksamheten, som enligt försäkringslagen i form av sk återbäring enligt särskilda fördelningsregler skall tillfalla försäkringstagarna eller de försäkrade, efter godkännande av arbetsmarknadens parter till största delen utbetalats till arbetsgivarna. Endast en mindre del har tilldelats de försäkrade i form av pensionstillägg. Möjligheten har nu övervägts att i stället låta huvudparten av återbäringen utgå i form av tillägg till pensionerna, så att dessa om möjligt kunde göras värdebeständiga. På samma sätt har man tänkt sig kunna förse PRI-pensionerna med dyrtidstillägg.

Av visst intresse kan vara att undersöka, med vilket belopp den del av pensionsskulden i en PRI-stiftelse som svarar mot "premiereserven" skulle behöva ökas för att ge pensionärerna kompensation för viss antagen penningvärdeförsämring. Sättes densamma till 1½ % årligen och antages vidare, att pensionen (enligt grundregeln i rekommendationen) från 67 års ålder går ned från 65 % till 10 % av lönen, visar det sig att en höjning av 8 % av premiereserven är erforderlig. Vid det flackare pensionsförlopp som skall tillämpas för övergångsgenerationen, blir talet med samma inflationsförlopp som nyss större. Är pensionen oförändrad under hela livstiden,

blir procentsatsen omkring 14 vid 65 års pensionsålder och 17 vid 60 år.

Till en PRI-stiftelse skall som nämnts enligt överenskommelse avsättning med visst bestämt belopp göras varje år med början i 1960 års bokslut. För att dylik avsättning skall vara avdragsgill måste utrymme finnas under skattetak. När det gäller innevarande års taxering uppträder i detta sammanhang vissa svårigheter. På grund av brist på arbetskraft hinner man sålunda för det första i många fall inte att räkna ut vare sig pensionsskuld eller skattetak. Kan trots allt en skattetsberäkning erhållas, skall man emellertid ofta finna (ibland framgår detta f. ö. även utan beräkning), att på grund av tidigare avsättningar och genom pensionsanpassningen krympta utfästelser föreliggande stiftelseförmögenhet överstiger skattetak. I dylika fall kunde man visserligen tänka sig en överföring från

den äldre stiftelsen till PRI-stiftelsen, men denna utväg torde ofta eller kanske t o m oftast inte utan vidare vara framkomlig.

I det skisserade läget har nu Arbetsgivareföreningen tillställt finansdepartementet ett förslag till förordning, enligt vilken vid 1961 års taxering avdragsgill avsättning till varje PRI-stiftelse skulle kunna ske med ett belopp av 5,7 % av lönesumman för sådana anställda vilka intjänar ålderspension enligt pensionsuppgörelsen. De 5,7 procenten motsvarar ett vid beräkningar erhållet genomsnittligt värde på första årets pensionsskuld enligt PRI-reglerna. Arbetsgivareföreningens förslag till förordning har av finansdepartementet sänts på remiss. Remisstiden utgår den 7 mars, och man avväntar med stort intresse händelsernas vidare utveckling.